

Dilşad Mahmud qızı Quliyeva⁵

QLOBALLAŞMA ŞƏRAİTİNDƏ İNGİLİS DİLİNİN PROBLEMLƏRİ

«Qloballaşma» sözü ingilis dilinin hökmran olduğu bir dünya təsəvvürü yaradır. Şübhəsiz ki, ingilis dili dünyada aparıcı dildir. Həmin dildə danışanların sayına görə (1500 milyon nəfər) o, ikinci yerdə, danışanların ana dili kimi dördüncü yerdədir [1, s. 10]. İngilis dili ticarət sahəsində də aparıcı dildir. Bundan əlavə tərcümə dillərinə məhdudiyyət qoyulmur, ingilis dili əsas olmaqla tərcüməçinin başqa dilləri bilməsi də zəruri sayılır [2, s. 43]. İngilis dili təkcə ticarət dili yox, həm də mədəniyyət, diplomatiya, internet və media sahəsində də aparıcı dildir. İngilis dilinin hegemon rolunu nümayiş etdirmək üçün ABŞ-da tərcümə üzrə alim Lourens Venuti iddia edir ki, əgər tərcümələrdə məxəz dil ingilis dili olduğu halda, ingilis dilinə çox az sayda iş və sənədlər tərcümə olunur. UNESCO-nun «tərcümə göstəricisi» ndə deyilir ki, qeydə alınmış tərcümələrin ən azı 50%-ində məxəz dil ingilis dilidir. Bununla belə, ABŞ və İngiltərədə nəşr olunan bütün kitabların yalnız 2-4%-ni tərcümə təşkil edir. Bu rəqəm Almaniyada 11-14%, Fransada 15-18%, İtaliyada 25%, İspaniyada 25-26%-dir [2, s. 45].

Qloballaşma dünya miqyasında ölkələr, iqtisadiyyatlar, mədəniyyətlər və cəmiyyətlər arasında qarşılıqlı əlaqə və asılılığın artması prosesini ifadə edir. O, texnologiya, kommunikasiya, nəqliyyat və iqtisadi inteqrasiyada irəliləyişlərlə asanlaşdırılan malların, xidmətlərin, məlumatların, ideyaların və insanların sərhədləri aşaraq sürətli mübadiləsini nəzərdə tutur. Dildə qloballaşmaya bir neçə amil kömək edir:

İqtisadi qloballaşma: Bazarların və iqtisadiyyatların qloballaşması beynəlxalq ticarətin, investisiyaların və biznes fəaliyyətlərinin artmasına səbəb olur. Şirkətlər öz əməliyyatlarını qlobal miqyasda genişləndirdikcə ingilis dili tez-tez geniş istifadəsi və qəbul edilən neytrallığına görə ticarət, maliyyə və texnologiyada üstünlük verilən dil kimi ortaya çıxır.

Texnoloji irəliləyişlər: Internet, sosial media və mobil rabitə cihazları kimi informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) yüksəlişi dil və coğrafi sərhədlər arasında ani ünsiyyət və əməkdaşlığı asanlaşdırıb. İngilis dili internet və rəqəmsal kommunikasiya platformalarının dominant dilinə çevrilərək onun qlobal yayılmasını daha da sürətləndirdi.

Mədəni qloballaşma: Filmlər, musiqi, ədəbiyyat və televiziya proqramları kimi mədəniyyət məhsullarının yayılması dillərin mədəni artefakt kimi yayılmasına kömək edir. İngilisdilli media, xüsusilə Hollivud filmləri və Amerikanın məşhur musiqisi qlobal mədəni tendensiyalara və ingilis dilinin lingua franca kimi qəbul edilməsinə əhəmiyyətli təsir göstərir.

Təhsilin qloballaşması: Tələbələr ingilisdilli ölkələrdə və ya çoxmillətli şirkətlərdə ali təhsil və iş imkanları axtardıkları üçün təhsilin qloballaşması ilə ingilis dili biliklərinə tələbat artır. İngilis dili tez-tez dünya miqyasında məktəblərdə ikinci və ya xarici dil kimi tədris olunur və bu, onun qlobal lingua franca statusunu daha da möhkəmləndirir.

Miqrasiya və mobillik: Beynəlxalq miqrasiya və səyahət dillərin mədəniyyətlərarası mübadiləsini və dillərin saxlanıldığı və dəyişdirildiyi diaspor icmalarının formalaşmasını asanlaşdırır. İngilis dili biliyi tez-tez sosial mobillik və iqtisadi imkanlarla əlaqələndirilir, miqrantları və əcnəbiləri qəbul edən ölkələrdə inteqrasiya və irəliləyiş üçün ingilis dilini öyrənməyə aparır.

Qloballaşma kontekstində ingilis dili bir sıra problemlərlə üzləşir. Dominantlıq və linqvistik imperializm - İngilis dilinin qlobal lingua franca statusu digər dillərin və mədəniyyətlərin marginallaşmasına, linqvistik imperializmin və qeyri-bərabər güc dinamikasının davam etdirilməsinə səbəb ola bilər. Standartlaşdırma qarşı müxtəliflik - İngilis dilinin müəyyən standart növlərinin üstünlüyü digər ingilis dili növlərini marginallaşdırma və vurğu və ya dialektə əsaslanan linqvistik ayrışdırıcıya kömək edə bilər [2, s. 35]. Dilin dəyişməsi və təhlükə - İngilis dilinin yayılması azlıqların dillərinin tənəzzülünü sürətləndirə bilər, çünki nəticələr iqtisadi, təhsil və sosial inkişaf üçün ingilis dilindən istifadə edir, bu da dilin təhlükə altına düşməsinə və dil müxtəlifliyinin itirilməsinə səbəb olur. Dil biliyi bölgüsü - İngilis dili biliyindəki fərqlər təhsilə çıxış, məşğulluq və qlobal şəbəkələrdə iştirakda bərabərsizliklər yaradır, ingilis dilini bilməsi məhdud olanları əlverişsiz edir. Mədəni təsir və kimlik - İngilis dilinin üstünlüyü fərdlərin dil və mədəni kimliklərinə meydan oxuya bilər, mədəni yadlaşma və itki hissələrinə səbəb olur və neokolonial güc dinamikasını davam etdirir.

Bu problemlərin həlli dil müxtəlifliyinin vacibliyini dərk etməyi, çoxdilliliyi təşviq etməyi və bütün dillərdə danışanlara qloballaşan dünyada mənalı şəkildə iştirak etmək imkanı verən inklüziv dil siyasətini təşviq etməyi tələb edir.

Qloballaşma ingilis dilinə həm müsbət, həm də mənfi təsir göstərmişdir. Qloballaşma kontekstində ingilis dilinin üzləşdiyi əsas problemlərdən bəziləri bunlardır:

Dominantlıq və müxtəliflik: İngilis dilinin qlobal lingua franca kimi üstünlüyü digər dillərin və mədəniyyətlərin marginallaşmasına səbəb ola bilər. Bu üstünlük bəzən linqvistik müxtəlifliyi boğa və azlıqların dillərinin aşınmasına səbəb ola bilər.

Standartlaşdırma və çeşidlər: İngilis dilinin yayılması müəyyən standart sortların (məsələn, Amerika və ya Britaniya İngilis dili) üstünlük təşkil etməsinə, digər ingilis növlərinin (məsələn, Hind İngilis dili, Nigeriya İngilis dili) marginallaşmasına səbəb ola bilər. Bu, linqvistik ayrışdırıcılıq və vurğu və ya dialektə əsaslanan imkanlara qeyri-

⁵ Bakı Dövlət Universiteti İngilis dili (təbiət fakültələri üzrə) kafedrasının baş müəllimi, dilshad.quliyeva5@gmail.com, +994 505327233

bərabər çıxış problemləri yarada bilər.

Dil imperializmi: İngilis dilinin müxtəlif sahələrdə (məsələn, biznes, elm, akademiya) əsas ünsiyyət dili kimi tətbiq edilməsi, ingilisdilli xalqların və ya qurumların qeyri-ingilis dilində danışanlara lazımsız təsir göstərdiyi linqvistik imperializmin bir forması kimi qəbul edilə bilər. .

Dilin yox olması: Qloballaşma nəslə kəsilməkdə olan dillərin tənəzzülünü sürətləndirə bilər, çünki nəticələr iqtisadi, təhsil və sosial inkişaf üçün ingilis dilindən istifadə edirlər. Dil müxtəlifliyinin bu itkisi dərin mədəni və koqnitiv nəticələrə səbəb ola bilər.

İngilis dili biliyi bölgüsü: İngilis dili biliklərində fərqlər ölkələr daxilində və ölkələr arasında mövcuddur ki, bu da təhsilə çıxış, məşğulluq və qlobal şəbəkələrdə iştirakda bərabərsizlik yaradır. İngilis dilini məhdud səviyyədə bilənlər qlobal iqtisadiyyatda əlverişsiz ola bilər.

İngilis dili bir maneə kimi: İngilis dili qlobal ünsiyyət üçün vacib bir vasitə olsa da, onun geniş yayılması həm də ana dili olmayanlar, xüsusən də marjinal icmalardan olanlar üçün maneələr yarada bilər. Dil biliyinə və ya vurğuya əsaslanan diskriminasiya sosial inteqrasiyaya və mobilliyə maneə ola bilər.

Neokolonializm: İngilis dilinin yayılması, ingilisdilli və qeyri-ingilisdilli ölkələr arasında güc dinamikasını gücləndirən müstəmləkə irsinin davamı kimi nəzərdən keçirilə bilər. Bu, qlobal arenada resurslara və imkanlara qeyri-bərabər çıxışı davam etdirə bilər. Bu problemlərin həlli dil müxtəlifliyinin vacibliyini dərk etməyi, çoxdilliliyi təşviq etməyi və bütün dillərdə danışanlara qloballaşan dünyada mənalı şəkildə iştirak etmək imkanı verən inklüziv dil siyasətini təşviq etməyi tələb edir. Alimlər qloballaşma kontekstində ingilis dilinin çətinlikləri və təsirləri ilə bağlı müxtəlif perspektivlər təklif edirlər: Linqvistik imperializm: Robert Phillipson kimi alimlər iddia edirlər ki, ingilis dilinin qlobal yayılması linqvistik imperializmi davam etdirir, burada dominant ingilisdilli ölkələr və qurumlar qeyri-ingilisdillilər üzərində qeyri-qanuni təsir göstərərək, digər dillərin və mədəniyyətlərin marginallaşmasına gətirib çıxarır. İngilis dili Lingua Franca kimi: Cennifer Jenkins kimi bəzi alimlər ingilis dilinin beynəlxalq ünsiyyət üçün lingua franca kimi praqmatik zərurətini qəbul edirlər, lakin müxtəlif ingilis dillərinin qəbulunu və qlobal linqvistik reallıqları əks etdirən ingilis dili tədris materiallarının hazırlanmasını müdafiə edirlər. Dil siyasəti və planlaşdırma: Bernard Spolski kimi dil siyasəti üzrə alimlər ingilis dilinin qlobal dil kimi təbliğini dil müxtəlifliyinin və azlıqların dil hüquqlarının qorunması və təşviqi ilə balanslaşdıran dil siyasətinin vacibliyini vurğulayırlar. İngilis dili təhsili: David Crystal kimi tədqiqatçılar qloballaşma kontekstində ingilis dili təhsilinin rolunu araşdıraraq, ali təhsildə ingilis dilini Tədris Vasitəsi kimi, ingilis dili biliklərinin bölünməsi və ingilis dilinin təsiri kimi məsələləri araşdırırlar. Qlobal ingilislər: Braj Kachru və Andy Kirkpatrick də daxil olmaqla, Dünya İngilisləri sahəsində alimlər İngilis dilinin dinamik təbiətini öyrənərək, ingilis dilinin müxtəlif növlərinin çoxluğunu və ingilis dilini başa düşməyin vacibliyini vurğulayaraq, bütün dünyada danışanlar tərəfindən istifadə edildiyi və uyğunlaşdırılmışdır. yerli və qlobal kontekstlər. Kritik dil tədqiqatları: Alastair Pennycook kimi tənqidi dil tədqiqatları üzrə alimlər, dil təhsili və dil siyasətində güc, bərabərsizlik və sosial ədalət məsələlərini vurğulayaraq ingilis dilinin tədrisi və qloballaşmanın əsas müzakirələrini tənqid edirlər. Dil və kimlik: Peter Trudgill kimi sosiolinqvistlər dil, kimlik və qloballaşma arasındakı mürəkkəb əlaqəni araşdıraraq, qloballaşmanın formalaşdırdığı çoxdilli və multikultural kontekstlərdə fərdlərin öz dil və mədəni kimliklərini necə müzakirə etdiklərini araşdırırlar.

Bu alimlər qloballaşma kontekstində dilin linqvistik, mədəni, sosial və siyasi ölçülərini nəzərə alan fənlərarası yanaşmalara ehtiyacı vurğulayaraq, ingilis dilinin qlobal yayılmasının təqdim etdiyi çətinliklər və imkanların nüanslı təhlillərini təklif edirlər. Dil siyasəti və planlaşdırma qloballaşmanın dillərlə bağlı yaratdığı problemlərin həllində həlledici rol oynayır. Qloballaşmanın linqvistik müxtəlifliyə mənfi təsirlərini azaltmaq üçün siyasətçilərin nəzərdən keçirə biləcəyi bəzi strategiyalar var. Məsələn, çoxdilliliyin təşviqi: Dil müxtəlifliyinin dəyərini mədəni sərvət və sosial birliyi gücləndirmək vasitəsi kimi dərk edərək, cəmiyyət daxilində çoxlu dillərin istifadəsini və saxlanmasını təşviq etmək. İkidilli və çoxdilli təhsil: İkidilli və ya çoxdilli tədrisi dəstəkləyən təhsil proqramlarını həyata keçirin, tələbələrə mədəni irslərini qoruyaraq bir çox dildə bacarıqları inkişaf etdirməyə imkan vermək. Beynəlxalq əməkdaşlıq: Dillə bağlı problemləri həll etmək və dil siyasəti və planlaşdırmada ən yaxşı təcrübələri bölüşmək üçün hökumətlər, QHT-lər və beynəlxalq təşkilatlar arasında beynəlxalq əməkdaşlığı və əməkdaşlığı inkişaf etdirmək və s.

Bu dil siyasətini və planlaşdırma strategiyalarını həyata keçirməklə siyasətçilər qloballaşmanın dillərə mənfi təsirlərini azaltmağa və qloballaşan dünyada dil müxtəlifliyini, mədəni irsi və sosial inklüzivliyi təşviq etməyə kömək edə bilərlər. Qloballaşma kontekstində ingilis dilinin problemlərini araşdıran görkəmli kitablardan biri Devid Kristalın "İngilis dili qlobal dil kimi" kitabıdır. Bu kitab ingilis dilinin qlobal lingua franca kimi yüksəlişinin tarixi, sosial və linqvistik aspektlərini araşdırır və onun bütün dünyada ünsiyyət, mədəniyyət və şəxsiyyətə təsirini araşdırır [2, s. 55]. Kristal ingilis dilinin qlobal yayılmasına səbəb olan amilləri, o cümlədən müstəmləkəçilik, texnologiya və iqtisadi qloballaşmanı müzakirə edir və ingilis dilinin üstünlük təşkil etməsinin dil müxtəlifliyi, dil siyasəti və dil təhsili üçün təsirlərini təhlil edir. O, həmçinin ingilis dilinin müxtəlif növlərinin yaranması və qlobal ünsiyyət normalarının və mədəni təcrübələrin formalaşmasında ingilis dilinin rolunu araşdırır. Qlobal dil kimi ingilis dilinin mürəkkəbliklərini hərtərəfli araşdıraraq, Crystal-ın kitabı getdikcə bir-birinə bağlı olan dünyada ingilis dilinin yaratdığı problemlər və imkanlar haqqında dəyərli fikirlər təqdim edir [2, s. 86].

Kristal ingilis dilinin qlobal yayılmasına, o cümlədən müstəmləkəçilik, texnologiya və iqtisadi qloballaşmaya töhfə verən tarixi, sosial və linqvistik amilləri araşdırır. Kitabda ingilis dilinin dünyada yaranmış müxtəlif növlərindən bəhs edilir və onların dil xüsusiyyətləri və sosial kontekstləri təhlil edilir. Kristal həmçinin

çoxmədəniyyətli və çoxdilli cəmiyyətlərdə ünsiyyət normalarının, mədəni təcrübələrin və şəxsiyyətin formalaşmasında ingilis dilinin rolunu araşdırır.

Ümumilikdə, “Qlobal dil kimi ingilis dili” ingilis dilinin qlobal mövcudluğunun çoxşəxəli təbiəti və onun fərdlər, icmalar və getdikcə daha çox əlaqəli dünyada olan cəmiyyətlər üçün təsirləri haqqında dəyərli fikirlər təklif edir.

David Crystal-ın “Qlobal dil kimi ingilis dili” əsəri qloballaşmaya qarşı mübarizə ilə bağlı açıq təkliflər verməkdənsə, ilk növbədə ingilis dilinin qlobal dil kimi fenomenini və onun təsirini təhlil etməyə yönəlib. Bununla belə, Crystal daha geniş qloballaşma mövzusunda dolayısı ilə toxunan ingilis dilinin qlobal yayılması ilə bağlı müxtəlif təsirləri və mülahizələri müzakirə edir [2, s. 220].

Qloballaşma kontekstində dilin yaratdığı problemlər qarşısında hər bir vətəndaşın dil müxtəlifliyinin, mədəni anlaşılanın və inklüziv ünsiyyət təcrübələrinin təşviqində rolu var. Bu çətinliklərin öhdəsindən gəlmək üçün fərdlərin görə biləcəyi bəzi məsuliyyətlər və tədbirlər bunlardır:

Çoxdilliliyi təşviq etmək: Fərdlər öz doğma dil (lər) i və azlıqlar və ya immiqrant icmaları tərəfindən danışılan dillər də daxil olmaqla, bir çox dilləri öyrənərək və istifadə etməklə linqvistik müxtəlifliyi fəal şəkildə dəstəkləyə və qeyd edə bilərlər. Bu, linqvistik irsin qorunmasına kömək edir və müxtəlif dillərdə danışanlar arasında qarşılıqlı hörməti gücləndirir. **Dil müxtəlifliyinə hörmət etmək:** Müxtəlif dillərin və dialektlərin zənginliyini qiymətləndirərək dil müxtəlifliyinə hörmət göstərmək. Vurğu, dialekt və ya bilik səviyyəsinə görə dil ayrışdırılmasından və ya damğalanmasından çəkinmək və mədəni kimliklərin formalaşmasında bütün dillərin əhəmiyyətini dərk etmək. **Dil təhsilində dəstək:** Çoxdilliliyi təşviq edən və sosial-iqtisadi statusundan və ya dil mənşəyindən asılı olmayaraq bütün fərdlər üçün dil öyrənmə imkanlarına bərabər çıxışı təmin edən inklüziv dil təhsili siyasətləri və proqramlarını müdafiə etmək və s [3, s. 13].

Nəticə olaraq, bütövlükdə dildə qloballaşma cəmiyyətlərin qarşılıqlı əlaqəsi və müxtəlif beynəlxalq kontekstlərdə effektiv ünsiyyət ehtiyacı ilə şərtlənir. Tarixi, iqtisadi, texnoloji və mədəni amillərə görə ingilis dili qloballaşmanın əsas dili kimi ortaya çıxdı, lakin digər dillər də qlobal ünsiyyət və mədəni mübadilədə mühüm rol oynayır. Qloballaşma linqvistik mənzərələri yenidən formalaşdırır, həm mədəniyyətlərarası ünsiyyət imkanlarını, həm də dil müxtəlifliyi, bərabərsizlik və mədəni kimliklə bağlı problemləri gücləndirir.

Yuxarıda adlarını qeyd etdiyim tədbirləri həyata keçirməklə, fərdlər qloballaşma kontekstində bütün dillərin və dil birliklərinin qiymətləndirildiyi və hörmət edildiyi daha əhatəli, ədalətli və mədəni baxımdan zəngin linqvistik mənzərənin qurulmasına töhfə verə bilərlər.

Ədəbiyyat.

1. Brisset A. və P.St. Pierre, Tərcümə və Qloballaşma. Yeni Dünya Nizamında Mədəniyyətlərarası Ünsiyyət, 2014, 348 s.
2. David Crystal, İngilis dili Qlobal Dil kimi. Cambridge U. Press, 2000. 229 s.
3. Lawrence Venuti, The Translators Invisibility // Routledge, London və New York, 1995, s.13-15.

XÜLASƏ

İngilis dili bütün dünyada geniş istifadə olunan dil olduğundan qloballaşma prosesində mühüm rol oynayır. Lakin qloballaşma ilə birlikdə bəzi problemlər də yaranır. Qloballaşma prosesində ingilis dilinin üzləndiyi bəzi problemlər var. İngilis dilinin doğma dil kimi sıxışdırılması ingilisdili bir çox ölkədə rəsmi və ya ikinci dil kimi qəbul edilsə də, bu, bəzi yerli dillərin yox olmasına və ya zəifləməsinə səbəb ola bilər. Bu, mədəni müxtəlifliyin azalmasına səbəb ola bilər. Ünsiyyət boşluğu nəticəsində ingilis dilini bilməyənlər üçün bu, qlobal ünsiyyət üçün maneə ola bilər. Bu, məlumat əldə etməkdə və beynəlxalq əməkdaşlıqda bərabərsizliyə səbəb ola bilər. Bundan başqa, mədəni assimilyasiya ingilis dilinin təzyiqi altında bəzi mədəniyyətlər öz dillərini və adət-ənənələrini qorumaqda çətinlik çəkə bilər. Bu, mədəni assimilyasiyaya və şəxsiyyətin itirilməsinə səbəb ola bilər. Qeyri-adekvat dil bacarıqları nəticəsində ingilis dili bütün dünyada daha çox yayılsa da, bir çox insanlar ingilis dilini mükəmməl bilməyə bilər. Bu, onların beynəlxalq əməkdaşlığa, təhsilə və iş imkanlarına çıxışını məhdudlaşdırır. İngilis dilinin qlobal dil kimi qəbulu və istifadəsi özü ilə bir çox imkanlar gətirsə də, bu cür problemləri də gətirə bilər. Ona görə də dil müxtəlifliyini və mədəni fərqliliyi qorumaq vacibdir.

Açar sözlər: dominatlıq, qloballaşma, təhsil, əməkdaşlıq, çoxdillilik.

ПРОБЛЕМЫ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ГЛОБАЛИЗАЦИИ

РЕЗЮМЕ

Английский играет важную роль в процессе глобализации, поскольку он широко используется во всем мире. Однако с глобализацией возникают некоторые проблемы. В процессе глобализации английский язык сталкивается с некоторыми проблемами. Подавление английского как родного языка. Хотя английский признан официальным или вторым языком во многих странах, это может привести к исчезновению или ослаблению некоторых местных языков. Это может привести к уменьшению культурного разнообразия. В результате разрыва в общении это может стать барьером для глобального общения для тех, кто не говорит по-английски. Это может привести к неравенству в доступе к информации и международному сотрудничеству. Более того, под давлением культурной ассимиляции английского языка некоторым культурам может быть трудно сохранить свой язык и традиции. Это может привести к культурной ассимиляции и потере идентичности. Хотя английский язык становится все более распространенным во

всем мире из-за неадекватных языковых навыков, многие люди не владеют английским языком свободно. Это может ограничить их доступ к международному сотрудничеству, образованию и возможностям трудоустройства. Хотя принятие и использование английского языка в качестве глобального языка открывает множество возможностей, оно также может принести и такие проблемы. Поэтому важно сохранять языковое разнообразие и культурное разнообразие.

Ключевые слова: доминирование, глобализация, образование, сотрудничество, многоязычие.

PROBLEMS OF THE ENGLISH LANGUAGE IN GLOBALIZATION SUMMARY

English plays an important role in the process of globalization as it is a widely used language all over the world. However, some problems arise with globalization. There are some challenges facing English in the process of globalization. Suppression of English as a native language Although English is accepted as an official or second language in many countries, it can lead to the disappearance or weakening of some local languages. This can lead to a decrease in cultural diversity. As a result of the communication gap, it can be a barrier to global communication for those who do not speak English. This can lead to inequality in access to information and international cooperation. Furthermore, under the pressure of cultural assimilation English, some cultures may find it difficult to preserve their language and traditions. This can lead to cultural assimilation and loss of identity. Although English is becoming more common around the world as a result of inadequate language skills, many people may not be fluent in English. This can limit their access to international cooperation, education and work opportunities. Although the adoption and use of English as a global language brings with it many opportunities, it can also bring such challenges. Therefore, it is important to preserve linguistic diversity and cultural diversity.

Keywords: dominance, globalization, education, cooperation, multilingualism.

RƏYÇİ: dosent Seyidzadə Natəvan Bəhram qızı